

C.N. og V. gegn Frakklandi

Dómur frá 11. október 2012

Mál nr. 67724/09

4. gr. Bann við þrældómi og nauðungarvinnu

Útlendingar. Nauðungarvinna. Þrælkun. Jákvæðar skyldur.

1. Málsatvik

Kærendur eru systurnar C.N. og V, franskir ríkisborgarar, fæddar árin 1978 og 1984 í Búrúndí. Þær yfirgáfu heimaland sitt í kjölfar borgarastyrjaldar árið 1993, en foreldrar þeirra létust í styrjöldinni. Þær komu til Frakklands á árunum 1994 og 1995 fyrir tilstilli frændfólks (hjónanna M), búrúndískra ríkisborgara sem bjuggu í Frakklandi.

Kærendum var komið fyrir í herbergi í kjallara í húsi frændfólksins og héldu því fram að þeim hefði verið gert skylt að sinna öllum húsverkum á heimilinu, án þess að fá greitt fyrir eða fá frídaga. C.N. hélt einnig fram að hún hefði átt að sjá um fatlaðan son hjónanna M allan sólarhringinn. Þá héldu kærendur fram að þær hefðu búið við óheilsusamlegar aðstæður, án aðgangs að hreinlætisaðstöðu, hefðu ekki fengið að taka þátt í máltíðum fjölskyldunnar og máttu þola líkamlegt og andlegt ofbeldi.

Þann 19. desember 1995 sendu barnaverndaryfirvöld tilkynningu um aðstæður stúlkanna til saksóknara í Nantes en eftir eftirgrennsan lögreglu var málið látið niður falla. V sótti nám í grunnskóla frá 1995 og síðar framhaldsskóla. Kærendur héldu því fram að þær hefðu sætt stöðugum árásum frænku sinnar, sem hótaði þeim reglulega að senda þær aftur til Búrúndí.

Þann 4. janúar 1999 vöktu baráttusamtök um réttindi barna athygli yfirvalda á slæmum aðstæðum kæranda og daginn eftir yfirgáfu þær heimili hjónanna M og komust undir verndarvæng samtakanna. Hjónin höfðu notið friðhelgi sem diplómatar, en maðurinn var fyrrverandi ráðherra frá Búrúndí og starfsmaður UNESCO. Í kjölfar rannsóknarinnar var friðhelgi þeirra aflétt, en V hélt því fram við yfirheyrslur að hún hefði ekki þorað að leita til lögreglu fyrr af ótta við mögulegar afleiðingar þess. Við rannsóknina kom fram að aðstæður C.N. og V hefðu farið versnandi frá árinu 1995. Í sálfræðirannsókn sem fór fram við rannsóknina kom einnig fram að aðstæður stúlkanna hefðu haft mikil sálfræðileg áhrif á þær báðar.

Þann 17. september 2007 voru hjónin sakfelld af dómstól fyrir fjölmörg brota gegn stúlkunum. Fyrir áfrýjunarrétti var dóminum breytt, en frændinn, M, var sakfelldur fyrir líkamsárás á V. Hann var dæmdur til greiðslu skaðabóta til V að upphæð 1.500 evrur. Þessum dómi var ekki áfrýjað af ákærvaldinu en áfrýjun hjónanna M var vísað frá.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi V taldi að hún hefði þurft að sæta ómannúðlegri meðferð í skilningi 3. gr. sáttmálans af hendi frænda síns, M. Kærendur töldu að þeim hefði verið haldið í þrældómi og þær þurft að vinna þrælkunarvinnu í skilningi 4. gr. Mannréttindasáttmálans. Þeim hefði einnig verið neitað um raunhæf úrræði til að leita réttar síns skv. 13. gr. sáttmálans þar sem engin rannsókn hefði farið fram vegna umkvartana þeirra.

Niðurstaða

Um 3. gr.: Dómstóllinn tók fram að þar sem frændinn M hefði verið dæmdur í landsrétti fyrir brot sín gegn V og greitt skaðabætur til samræmis við þann dóm, væri ekki grundvöllur til að taka kæru vegna brots gegn 3. gr. til greina.

Um 4. gr.: Dómstóllinn ítrekaði að ákvæði 4. gr. sáttmálans stæði vörð um grunnigildi lýðræðislegs þjóðfélags. Fyrsta málsgrein greinarinnar gerði ekki ráð fyrir neinum undantekningum frá henni jafnvel á stríðstímum eða í neyðartilvikum, eins og tekið væri fram í 2. mgr. 15. gr. sáttmálans. Dómstóllinn tók ennfremur fram að „þvingunar- eða nauðungarvinna“ í skilningi 2. mgr. 4. gr. sáttmálans tæki til vinnu sem væri unnin vegna „ótta við hverskonar refsingu“ og gegn vilja

þátttakandans. Nauðsynlegt væri að aðgreina þvingunarvinnu frá þeirri vinnu sem ætlast mætti til að væri unnin í þágu heimilis undir eðlilegum kringumstæðum. Þar ætti að líta til þess m.a. hvert eðli vinnunnar væri og um hversu mikla vinnu væri að ræða. Í tilviki C.N. hefði hún verið neydd til þess að vinna án þess að hafa boðist til þess sjálf. Þar að auki hefði hún þurft að vinna svo mikið að hjónin M hefðu þurft að leita utanaðkomandi aðstoðar ef hennar hefði ekki notið við. Dómstóllinn komst þó ekki að sömu niðurstöðu varðandi aðstöðu V, þar sem ekki lágu fyrir í málinu gögn sem bentu til þess að hún hefði þurft að inna af hendi óhæfilega mikla vinnu. Varðandi þann ótta við refsingu sem þyrfti að vera fyrir hendi, tók dómstóllinn fram að hjónin M hefðu reglulega hótad kærendum að senda þær aftur til síns heima, en í hugum þeirra var það talsverð ógn þegar litið væri til þeirra örlaga sem foreldrar þeirra hefðu hlotið þar. Dómstóllinn komst því að þeirri niðurstöðu að C.N. hefði þurft að leysa af hendi þvingunar- eða nauðungarvinnu í skilningi 2. mgr. 4. gr. sáttmálans. Dómstóllinn taldi hins vegar að sú vinna sem V innti af hendi félli ekki innan skilgreiningar 2. mgr. 4. gr. Þá hafi ekki verið sýnt fram á að sú slæma meðferð sem V hlaut hafi verið þess eðlis að hún fæli í sér sjálfstætt brot gegn 4. gr. Dómstóllinn velti því næst fyrir sér hvort ákvæði 1. mgr. 4. gr. um þrælkun gætu komið til skoðunar. Í hugtakinu þrælkun væri falið að einstaklingur væri neyddur með valdi til þess að leysa af hendi vinnu sem hann hefði engin ráð til að komast undan. Að þessu leyti væri þrælkun frábrugðin nauðungarvinnu. Í þessu máli hefðu kærendur ekki talið sig geta gert neitt til að breyta þeirri aðstöðu sem þær voru í, sérstaklega í tilviki C.N. Hún hefði staðið í þeirri trú að hún gæti ekki fundið vinnu án þess að afla sér menntunar og að grundvöllur fyrir dvöl hennar í landinu væri að vinna fyrir hjónin M. Þar sem þetta ástand hélst óbreytt í fjögur ár taldi dómstóllinn að C.N. hefði í raun verið haldið í þrælkun. Það sama væri þó ekki uppi varðandi V, þar sem hún hefði haft tækifæri til að sækja skóla, ekki verið eins einangruð og fengið tækifæri til að sinna heimanámi sínu.

Loks leit dómstóllinn til þeirrar jákvæðu skyldu sem 4. gr. sáttmálans legði á frönsk stjórnvöld. Hann tók fram að, líkt og í máli Siladin, hefðu ákvæði landslaga og túlkun þeirra ekki tryggt nægjanlega vernd kærenda í málinu og að ákvörðun saksóknara að áfrýja ekki máli þeirra hafi veitt þeim takmarkaða réttarvernd. Því hefði verið um brot gegn 4. gr. sáttmálans að ræða í tilviki C.N. þar sem yfirvöld hafi ekki staðið við þá skyldu að koma upp því lagalega regluverki sem væri nauðsynlegt til þess að koma á áhrifaríkan hátt í veg fyrir þrælkun og nauðungarvinnu.

Dómstóllinn dæmdi franska ríkið til að greiða C.N. 30.000 evrur í bætur.